

THE ROLE OF THE FAMILY FOR THE EARLY ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: The article emphasizes the family as an important factor for the environmental education of preschool children. The family conditions for the formation of ecological culture in children are indicated.

Author information:

Petranka Mihaylova
Director
at kindergarten "Mir" – Dulovo
 Bulgaria

Keywords:
early environmental education, role of the family, preschool children

Постигането на целите на ранното образование в областта на околната среда е приоритет и ангажимент не само на детската градина като образователна институция, но и важен аспект на семейното възпитание, което следва да гарантира позитивна подкрепяща екологосоциалното развитие на детето среда. Осигуряването е предизвикателство пред съвременното родителство като най-трудна професия в обществото, която предполага непрекъснато учене (Додсън, 1999)[1] за придобиване на опит и компетенции в различни сфери на познанието.

Степента на екологичната образованост и възпитаност на родителите определя възможностите им за разгръщане на подкрепяща усилията на предучилищните образователни институции, активност и инициативност от позицията на съмишленици на учителите при гарантиране на шансове за екологично образование на всяко дете, които да позволят постигане на хуманна индивидуалност и отговорно субектно етично отношение към природата.

Формирането на културата на детето като система от материални и духовни ценности, индивидуално овладявани от личността и придобиващи конкретни форми в поведението е сред приоритетите на семейното възпитание. Потребностите, интересите, мотивите и привичките за екологосоциална активност, постоянният стремеж към познание и самоусъвършенстване са в основата на екологичната култура на детето. Базисът на детските представи за обкръжаващия свят, добро и справедливост, отговорност и дълг по отношение на природата се поставя в семейството. Определящо значение за развитието на детето имат емоционалните му връзки с другите хора. Особеностите на взаимодействието с близките, степента на тяхната отзивчивост към удовлетворяване на детските потребности в значителна степен определят характера на отношенията с околните и със средата.

Семейството осигурява базисното чувство за безопасност, гарантирайки сигурност и комфорт при взаимодействие с външния свят.

То е източник на утеха при неуспех, но и на подкрепа при изпробването на начини за изследване и преобразуване на заобикалящия свят. Поради това от съществено значение за екологоцентрираното развитие на детето има моделът на родителско поведение, реализиран в процеса на общуване и взаимодействие с природата. Неговата значимост се определя и от факта, че на децата е присъщ стремежът да подражават на поведението на значимите възрастни. Това е израз на съзнателния опит да се държат като другите, но и аспект на процеса на идентификация. Децата се учат от родителите си на определени начини на поведение в природната среда не само чрез овладяване на непосредствените правила, които възрастните им предявяват, но и чрез наблюдение на родителските модели. Оттук произтича значимостта на личния пример и адекватността му на природосъобразните норми на поведение.

Семейството е важен източник на жизнен опит, но детето се учи действайки. Поради това е важно родителите не само да осигуряват необходимата информация с екологично съдържание, но и да провокират интерес към нейното преобразуване и да стимулират желание за целенасочено опознаване на природосоциалното обкръжение. Същевременно не бива да се подценява и възможността за овладяване на основополагащи умения и способности, необходими за адаптиране на детето към природния свят. Тук е целесъобразно осигуряването на разнообразни екологоориентирани взаимодействия в житейски ситуации, в които се налага в хода на общуването с природата да се решават различни проблеми с екологично съдържание да се правят нравствени избори. Опитът от справянето с тях подготвя усъвършенстването на адаптационните процеси и определя положителното реагиране на динамичните изменения на заобикалящата среда.

Общуването в семейството осигурява необходимите предпоставки за формиране на собствени нагласи, идеи, възгледи за екологоцентрирано взаимодействие с природата. То подпомага процеса на осмисляне на екологични норми и правила и превръщането им в личностна характеристика. Формирането на отношение към нормите на екологоопазващо и еколого-съзидателно поведение се подготвя чрез възприемане на ограниченията и контрола, които възрастните налагат. Тук целесъобразно е очертаването на разумни граници, които да бъдат ориентири на детето. При поставянето им следва да се отчитат правила, съобразени с детската жизненост и динамичност. Те следва да се приемат като неизменни характеристики на детето, което търси начини да утвърди своята индивидуалност. Самоутвърждаването следва да бъде подкрепяно и насърчавано като важен аспект на базисната социална способност „адаптивност“. Утвърждаването на собствената идентичност е значим компонент на представата за себе си. Тя е съществено условие за постигане на душевен комфорт и здраве като аспекти на изконното право на живот в хармония със средата.

В значителна степен детското екологосоциално развитие се определя от яснотата и точността на общуването в семейството.

Наличието на нееднозначни и противоречиви изказвания създава трудни за детето ситуации, които могат да доведат до различни нарушения във взаимодействията му с природосоциалното обкръжение.

Важен момент при общуването е отчитането не само на неговата вербална страна, но и на възможностите за предаване на чувства и отношения с помощта на невербални средства за изразяване. Топлата и непринудена атмосфера в семейството стимулира детето към свободно изразяване на наученото за природата. Същевременно не бива да се подценява и фактът, че важно условие за оптимално (интелектуално, емоционално и екологосоциално) развитие е целесъобразната организация на външната среда, която следва да има екологостимулиращ характер и да осигурява личностнозначими взаимодействия в разнообразни екологични

ситуации, които са наситени емоционално. Чрез активното включване в тях се подготвя натрупване на опит за общуване и взаимодействие с природата, който позволява на детето с по-голяма увереност да различава ситуации, в които строгите правила могат да бъдат трансформирани и адаптирани към конкретните условия. Възможностите на възпитателното влияние на семейството при формиране на екологоцентрирана личност могат да се конкретизират в следните аспекти:

- приобщаване към обкръжаващата природа чрез осигуряване на непосредствен контакт с нея;
- осигуряване на условия за достъпно участие в съвместен труд в природата като значима възможност за екологично възпитание на подрастващите;
- стимулиране на прояви на положително емоционално-оценъчно отношение към природата чрез непосредствен контакт и общуване с нея по време на разходки, екскурзии, походи и насърчаване на възможностите за нейното одухотворяване посредством нравствени коментари;
- включване в несложни действия, охраняващи природата (хранене на птици, животни и др.) като основа за усъвършенстване на перцептивния опит и разширяване на индивидуалното екологично пространство;
- провокиране на интерес към природата чрез четене на литература и целенасочено обсъждане на достъпна природонаучна литература и съвместно гледане на телевизионни програми и видеопроодукции с екологично съдържание;
- провеждане на семейно обучение (тренинг) за овладяване
- на достъпни стратегии и технологии за прагматично взаимодействие с природни обекти;
- въвеждане на детето в народните традиции, свързани с природата.

Реализирането на посочените възможности на екологичното образование е постижимо в условията на партниращо взаимодействие между детската градина и семейството като отговорни екологично-възпитателни субекти.

References:

1. Dodsan, F., (1999) *Izkustvoto da badesh roditel*. S.